

A MAGYAR TUD. AKADEMIA KÖNYVTÁRA 1899-BEN.

A Magyar Tud. Akadémia könyvtárának 1899. évi állapotáról *Heller Ágost* főkönyvtárnok a könyvtári bizottság 1900. február 7-ikén tartott ülésén a következő jelentéssel számolt be:

Szándékom e jelentésben röviden, de azért mégis kimerítően előadni, milyen a könyvtár állapota, mit végeztünk a lefolyt esztendőben és a jövő évben milyen munkálatok vannak tervben. Továbbá fel kell tüntetnem a könyvtári dotáció hováfordítását és néhány indítványt kell előterjesztenem, melyek a könyvtár fontos ügyeire vonatkoznak. Jelentésem végül a könyvtárral kapcsolatos gyűjteményekre: a levéltárra és a Goethe-gyűjteményre terjed ki.

A könyvtárnak eddigelé majdnem teljesen rendezetlen osztálya volt a theologiai, mely összesen 4854 műből, több mint 10,000 kötetből áll. Ezen osztály rendezése közel áll befejezéséhez, miután a katalógusok nemsokára elkészülnek és csak a leltár írása van hátra. Ezen szakon kívül a schematismusok osztálya is lajstromoztatott.

A könyvtár legnagyobb osztálya a történelem, melynek czédulakatalógusa a múlt évben elkészült; 5789 munkából áll.

Ezen gyarapodással a nagy katalógus jelenleg kerekszámban 65,000 czédulát foglal magába. A legközelebbi időben tervbe vett teendők a következők: Az akadémiai kiadványcseréknek a külföldi tudományos intézetekkel rendbehozása, minthogy ez évek során zavarossá vált. E célból oly jegyzék készül, mely a könyvtárban található cserepéldányok leltárául szolgál. Ha elkészül e jegyzék, egyszersmind lehetséges lesz a sok hiányt a kiadványok sorozatában valahogyan pótolni.

Rendezni kell továbbá a Magyar Tudományos Akadémia saját kiadványait is, melyeknek nagy része egyáltalában nincs lajstromozva.

Az életírás osztályának lajstroma jelenleg utaló czédulákkal pótoltatik, melyek az életírásban tárgyalt személy nevét tüntetik föl. Mind e tervbe vett rendezések egy évi munkával aligha lesznek bevégezhetők.

A könyvtár udvari terme számára múlt évben két új szekrény készült, mely a theologiai osztály felállítását lehetőségessé tette és más kiszoruló osztályoknak ad helyet.

Csak mint jámbor óhajtást fejezem ki azt a kívánságot, hogy a könyvtár udvari részébe is vezettetessék be az elektromos világítás, mert az ott elhelyezett könyvosztályok az esti órákban hozzáférhetetlenek.¹

¹ Ez az óhaj már azóta teljesült. Van most már elektromos világítás a könyvtártermek mindegyikében.

Áttérek az 1899-ik évben a könyvtárra fordított összegek részletezésére.

Kiadtunk:

Könyvvásárlásra és folyóiratokra	6856 kor.	64 fill.
Könyvkötésre	2738 »	60 »
Könyvrajstromozás, írási munkákra	1500 »	42 »
Bútorok, javítások	884 »	20 »
Irodai kiadások, szállítás és postai költség, kisebb nyomtatványok	678 »	14 »
Folyó kiadásokra készletben	341 »	20 »

Összes költség 12,999 kor. 20 fill.

Ha ez összegeket százalékokban fejezzük ki, esik könyvekre és folyóiratokra 52'74⁰/₁₀₀, kötésre 21'06⁰/₁₀₀, rajstromozásra 11'54⁰/₁₀₀, bútorokra és egyéb asztalos munkákra 6'8⁰/₁₀₀, irodai s egyéb kisebb kiadásokra 5'21⁰/₁₀₀, rendelkezésre 2'62⁰/₁₀₀.

Az idegen folyóiratok közel 2000 koronát vesznek igénybe, a mi aránylag nagy összeg, tekintve a rendelkezésre álló dotatiót. A szaklapoknak és szemléknek még hosszú sora tenné kívánatosá az előfizetést, de ez egyelőre lehetetlen.

A könyvkötés az egész könyvtári költség ötödrészét veszi igénybe. Ezt a százalékot megmagyarázza a számos cserepéldány és köteles példány bekötése, továbbá az is, hogy még mindig pótolni kell a régi mulasztásokat, melyek következtében a bekötetlen könyvek használat alatt vagy elrongyolódtak, vagy egyáltalában ki voltak zárva a használatból.

A könyvtár a lefolyt évben *Duka Tivadar*. Londonban lakó tagtársunktól küldött ajándékkal szép gyarapodást nyert. A könyvek majdnem mind az indiai irodalomra és a szanszkrit, tibeti s egyéb nyelvek tudományára vonatkoznak. Van összesen 68 darab könyv, melyek között néhány már-már nehezen megszerezhető, becses mű található.

Az ajándékozó kívánja, hogy az eddig a könyvtárnak ajándékozott, Indiára és különösen Kőrösi Csoma Sándorra vonatkozó könyvek, kéziratok, és egyéb emléktárgyak egy külön díszes szekrényben egyesítessenek, és hogy e szekrény költségét ő maga, mint adományozó, fogja viselni.

A Goethe-gyűjtemény számos kötetlen könyve mult évben bekötetett; költségét a kis Goethe-alap 1899-iki kamatai fedezték. Ugyanez összegből a frankfurti Goethe-érmet is beszeretem.

A könyvkölcsönzés folytonosan szaporodik, különösen a vidéki forgalmat illetőleg. Rendszerint hatóságok vagy iskolai igazgatóságok révén történik a kikölcsönzés, minek következtében a küldözgetés díjmentes.

A köteles példányok kezelése és rendbentartása, az elégtelen személyzetnél fogva, nagy nehézségeket okoz. Másrészt pedig a beküldött nyomtatványok becse a könyvtár szempontjából igen különböző. A nyomdák tulajdonosai nem olvasván figyelmesen a köteles nyomtatványokra vonatkozó törvényt, az akadémiai könyvtár temérdek oly nyomtatványt kap, melyek azt nem illetik, mint p. o. színházi lapokat, gyász- és családi jelentéseket, s. i. t. Ezek a nyomtatványok el sem helyezhetők s a könyvtári személyzet sem bírja e tömeget elrendezni.

Hogy a könyvtár e hiábavaló, csak a munkát és a postai költségeket növelő nyomtatványoktól szabaduljon, azt a javaslatot terjesztem elő, hogy a nyomdák körlevél útján kéressenek fel, hogy csak azokat a nyomtatványokat küldjék be, melyek a törvény értelmében az akadémiát illetik.

A könyvkikölcsönzési szabályzat a következő pontokkal tolandó meg: Szótárak lexikonok, egyáltalában az úgynevezett »Reference-Works«, melyek az olvasóteremben és a könyvtárban folytonosan használatban vannak, nem kölcsönözhetőek ki házi használatra. Azért feltétlen szükséges szabálynak tartom ezt a pontot, mert a könyvtárban régi abuzus, hogy egyes szótárak éveken keresztül ki voltak kölcsönözve.

Hátra van még két, a könyvtárra nézve fontos ügy.

A könyvtári személyzet teljesen ki nem elégítő voltáról már a múlt évi jelentésemben tettem említést. Már egy éve húzódik ez az állapot, mely, hosszabb ideig fennállván, a könyvtár ügyeire nézve káros következményeket okozna. Az egyik alkönyvtárnok, ki már több mint két év óta nem is jöhetett a könyvtárba, most nyugdíjazását kéri. Midőn ez ügy elintézését kérem, egyszersmind kérem alkalmas egyének megbízását mihamarább kieszközölni.

A könyvtárhoz csatolt levéltár utolsó rendezése nem nevezhető sikerültnek. Az anyag 16 osztályra, egyes osztályok ismét alszakokra vannak felosztva. Minthogy pedig sok kézirat, melynek külsejére van a tartalom rá jegyezve, kolligátumokba van egybekötve, ily osztályozás hasznavehetetlen. De maga az általános és a szakkatalogus oly tökéletlen és fogyatékos, hogy a keresett kéziratnak feltalálása lehetetlen.

Szakkfőnök véleményét kikérve, ez akként nyilatkozott, hogy a szakkrendszer elhagyandó és az összes iratok csupán csak négy osztályra lennének osztandók, ú. m.: 1. Kéziratok, 2. Missilis levelek, 3. Oklevelek, 4. Az Akadémiához benyújtott pályamunkák. Minden egyes darab folyószámot kap és róla törzslap készül. A kéziratok lehetőleg tárgy vagy szerző szerint egymás mellé helyeztetnek, sorszámokkal ellátva. A kolligátumok egyes darabjai egy-egy törzslapon vétenek föl. A törzslapok alapján kimerítő betűrendes név- és tárgymutató készülne.

A missilis levelek csoportjába minden oly nem hivatalos jellegű levél vétetnék fel, melyet magánegyének írtak egymáshoz. Ide jönnének a tudósok és írók irodalmi és baráti levelei és azok mellékletei, valamint ide veendők föl az okmányok között elszórt levelek. A levelek lajstromozása két jegyzéket tételez föl: az egyik a levél írója, a másik a címzett szerint ABC-rendben. A különvált levelek — a mennyiben ezek gyűjteménynek részeit nem képezik — időrend szerint állítandók fel.

Ha a levelek be vannak kötve, mint Kazinczy, Toldy, Cornides levelei, ezek a jegyzékben kötet és lapszám szerint felveendők.

Az oklevelek csoportjába esnek a magán- és közjogi természetű és a hivatalos forumokon keletkezett iratok. Rendezésük abban állana, hogy a mennyiben nincsenek bekötve, szintén chronologiai rendben helyeztetnének el.

A pályamunkák a kéziratok külön alosztályát képeznék. Fölállításuk a pályázat-alapító és a pályázat ideje szerint történnék.

Kiadvány-cserére felszólította Akadémiánkat a Museo Paulista Saõ Paulo-ban Braziliában. Összes eddig megjelent dolgozatait megküldötte három kötetben. Ajánlom a csere elfogadását és a »*Mathem. und Naturwiss. Berichte aus Ungarn*« című folyóiratunkkal való viszonzását.

Még röviden jelentem, hogy a könyvtár előcsarnokában, hol ezelőtt nyílt ruhatár volt, a mi számos rendetlenségre, egy esetben kabátlopásra adott alkalmatt, bekerített ruhatárat csináltattam, mely a távozó olvasókat megkíméli attól, hogy maguk vegyék le a ruhadarabokat.

Miután az előbbiekben iparkodtam, hogy a könyvtár és a hozzátartozó gyűjtemények állapotát lehetőleg kimerítően ismeressem és a tett javaslatok megfontolását a tisztelt bizottság szives figyelmébe ajánlom, kérem jelentésem tudomásul vételét.

*

A főkönyvtárnok e jelentését a következő statisztikai kimutató egészíti ki:

A rendezett tudománysszakok száma 53; ezek 61,611 munkát tartalmaznak a következő kimutató szerint:¹

Bibliographia 1156, Encyclopaedia 142, Philosophia 1394, Mythologia 117, Theologia 4854, Paedagogia 1926, Széptudomány 565, Anthropologia 325, Jogtudomány 1243, Magyar jogtudomány 1550, Politika 2365, Magyar politika 1680, Történelem 5800, Magyar történelem 2892, Magyar országgyűlések 95, Életírások 2599,

¹ A művek számának 4616 művel való feltűnő gyarapodása legnagyobb részben a theologiai osztály lajstromozásának tulajdonítandó.

Földrajz 1070, Magyar földrajz 456, Térképek 927, Utazások 1208, Statisztika 709, Schematismusok 114, Hadtudomány 680, Régészet 1386, Éremtudomány 176, Matematika és csillagászat 1141, Természettudomány 179, Természettan 963, Vegytan 424, Természetről 133, Állattan 495, Növénytan 442, Ásvány- és földtan 514, Gazdaságtan 3539, Orvostudomány 2501, Nyelvtudomány 2078, Classica-philologia 737, Görög írók 827, Latin írók 894, Új-latin írók 796, Magyar nyelvészet 473, Régi magyar irodalom 658, Magyar irodalom 3059, Germán irodalmak 1598, Francia irodalom 700, Olasz- és spanyol irodalom 254, Szláv irodalom 406, Keleti irodalom 1711, Incunabulumok 356, Akadémiák és tudományos társulatok kiadványai 366, Magyar Tudom. Akadémia kiadványai 360, Külföldi folyóiratok 196, Hazai ujságok és folyóiratok 373.

A szakkatalogus áll 109 kötetből és 42 czédulatokból. A nagy főkatalogus áll 101 tokból.

A könyvtár gyarapodása a járulék-naplók kimutatása szerint a következő:

Vétel útján 389 mű. Köteles példány 324 nyomda. 7790 mű 2063 kötet 6335 füzet, 204 zenemű 5 kötet 240 füzet és 47 térkép. Külföldi folyóiratok száma 112.

A könyvtár olvasó-termében 1899-ben 6163 olvasó 7228 művet használt. Belépésre az olvasó-terembe 699 darab belépti jegyet osztottunk ki. Házi használatra 1218 kikölcsönző 1218 művet kölcsönzött ki, beszámítva hatóságok útján vidékre kölcsönzött könyveket is.